

Het jaar negentienhonderd negenenveertig zal in de geschiedenis van het Nederlandse volk - en dus ook in de annalen van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie - bekend blijven als het jaar van de overdracht van de soevereiniteit over Indonesië. De Indonesische kwestie had in het verleden scherpe tegenstellingen veroorzaakt in het Nederlandse volk en leidde in het verslagjaar ook tot scherpe tegenstellingen in de Partij, hetgeen op zichzelf een verbouwend verschijnsel genoemd mag worden, omdat hieruit blijkt, dat de Partij met het politieke gebeuren meeleeft.

Reeds in de jaarlijkse Algemene Vergadering van 8 en 9 April wijdde de Voorzitter een belangrijk gedeelte van zijn openingsrede aan de Indonesische kwestie en bij de beraadslagingen over het beleid der Kamerfracties diende de Afdeling Enschede een motie in, waarin bezorgdheid over de gang van zaken in Indonesië werd uitgesproken, welke motie zij echter aan het einde van het debat introk. Hierna was echter aan de bezorgdheid van de Afdeling Enschede geen einde gekomen, want na het bekend worden van de van Royen/Roem-overeenkomsten vroeg het Bestuur van de Afdeling Enschede te zamen met een achttiental andere Afdelingen aan het Hoofdbestuur een buitengewone Algemene Vergadering bijeen te roepen. Het Hoofdbestuur meende, dat hiervoor geen aanleiding bestond en riep tegen 23 Juli de Partijraad bijeen, welke vergadering op uitnodiging van het Hoofdbestuur werd bijgewoond door afgevaardigden van die Afdelingen, welke een buitengewone Algemene Vergadering noodzakelijk achtten. Door het inmiddels gehouden Comité-Generaal van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, waartegen onze Tweede Kamerfractie zich had verzet, moest zij meende, dat de besprekingen over de uitwerking van de van Royen/Roem-overeenkomsten in het openbaar gehouden moesten worden, en het daarop gevolgd Comité Generaal van de Eerste Kamer, was de leden van de Staten-Generaal de mond gesnoerd, maar Minister Stikker, die deze vergadering van de Partijraad bijwoonde, was in staat een tipje van de sluier op te lichten, ten gevolge waarvan de Partijraad niet adviseerde tot het uitschrijven van een buitengewone Algemene Vergadering.

Op 3 Augustus legde Minister van Haarsveen een Nota over betreffende de resultaten van de preliminaire conferentie te Batavia. Deze Nota bracht wel verheldering over het standpunt van de Regering, maar verkocht de alom in den lande bestaande bezorgdheid niet weg te nemen. Het was thans het Bestuur van de Centrale Arnhem, dat allen in de Partij, die bezorgd waren over de Indonesische kwestie, samenbundelde. Het Hoofdbestuur besloot in zijn vergadering van 27 Augustus naar aanleiding van de gebleken ongerustheid in de Partij over het beleid inzake Indonesië een rondschrijven aan de Afdelingen te richten, waarin werd kennis gegeven van zijn besluit om geen Algemene Vergadering over dit punt te beleggen, maar in een op 8 October te Utrecht te houden bijeenkomst nadere toelichting te geven en een gedachtenwisseling te houden over het beleid in het Indonesische vraagstuk. Het Bestuur van de Centrale Haarlem meende echter, dat het noodzakelijk was een buitengewone Algemene Vergadering te houden en vroeg aan het Hoofdbestuur deze uit te schrijven. Het Hoofdbestuur wachtte niet af, of nog meer besturen van Centrales of Afdelingen dit verzoek zouden doen, doch schreef toen zelf een buitengewone Algemene Vergadering uit, welke op 29 October onder overgrote belangstelling te Amsterdam werd gehouden. Na verwerping van enkele moties, waarvan het Hoofdbestuur de aanneming had ontraden, nam de vergadering twee moties van de Afdeling Den Haag aan, waarmede het Hoofdbestuur en de Kamerfracties hun instemming hadden betuigd.

In begin November kwam de Ronde Tafel Conferentie met haar arbeid gereed en werden de resultaten daarvan gepubliceerd. Deze werden in een op 26 November te Utrecht gehouden vergadering van de Partijraad besproken, nog voor dat de leden der beide Kamerfracties hun standpunt ter zake hadden bepaald.

Op 6, 7 en 8 December werd het wetsontwerp houdende goedkeuring der resultaten van de Ronde Tafelconferentie in de Tweede Kamer der Staten-Generaal

behandeld en na overneming door de Regering van een amendement-Oud inzake de rechten der minderheden met 71 tegen 29 stemmen goedgekeurd. De Eerste Kamer der Staten-Generaal aanvaardde na een openbare behandeling op 19, 20 en 21 December het wetsontwerp met 54 tegen 15 stemmen. De leden der Staten-Generaal, behorende tot onze Partij, brachten alleen hun stem voor het wetsontwerp uit. Op 27 December volgde in de Burgerzaal van het Paleis te Amsterdam de overdracht van de soevereiniteit aan de Verenigde Staten van Indonesië.

In zijn Jaarverslag bracht de Secretaris van de Afdeling Winterswijk - een van de 26 afdelingen, die voldeden aan haar reglementaire verplichting ons haar jaarverslag toe te zenden - een passage in herinnering uit de rede, welke onze vroegere voorzitter, thans Minister van Buitenlandse Zaken, Mr. Stikker op 8 December in de Tweede Kamer heeft gehouden, welke passage wij hier tot besluit van dit gedeelte van ons verslag laten volgen:

"Ik ben van mening, dat de Kamer van mij als Minister van Buitenlandse Zaken inderdaad kan verwachten, dat ik mijn eigen oordeel over de toekomst van ons land op internationaal terrein in geval van een verwerping van de resultaten van de R.T.C. geef.

Ik kan dat des te gemakkelijker doen, omdat bij de vele en moeilijke beslissingen op internationaal terrein, waarvoor ik in het afgelopen jaar geplaatst was, ik mij steeds heb afgevraagd of deze bepaaldelijk noodzakelijk waren en of er voor ons land een andere, meer aantrekkelijke uitweg te vinden was.

Het is juist, omdat ik mij dit zo duidelijk voor ogen heb gesteld, dat ik thans met kracht van overtuiging aan U kan verklaren, dat de gevolgen van een verwerping van de resultaten van de Ronde Tafel-Conferentie voor de toekomst van ons land rampzalig zouden zijn.

In het begin van mijn rede heb ik U reeds duidelijk gemaakt, hoe zeer ten onrechte verschillende landen in de wereld vervuld waren van wettigheden in de Nederlandse bedoelingen en hoe verschillende groepen in die landen en op zekere hoogte ook de Regeringen niet gearzeld hebben om maatregelen te nemen, die voor het Nederlandse belang in hoge mate schadelijk waren. Er bestaat geen twijfel aan, dat, wanneer de Republiek Indonesië de R.T.C.-resultaten aanvaardt, en Nederland die zou verwerpen, onmiddellijk in de wereld een sterke stemming zou ontstaan om Nederland te dwingen de onafhankelijkheid van Indonesië te erkennen op voorwaarden, die zeker ongunstiger zouden zijn dan die, welke thans als resultaat van moeizaam overleg zijn bereikt. De havenstaking in Australië, de maatregelen tegen de K.L.M., mogelijke opheffing van de Marshall-hulp, nieuwe strijd over het Atlantisch Oceaan, en zoveel andere dingen meer, zouden onmiddellijk weer van kracht worden en de publieke opinie in de wereld zou zich ongetwijfeld tegen ons keren. Er is geen enkele redelijke grond om aan te nemen, dat tegenover een dergelijke overmacht het aan ons land zou kunnen gelukken om door geweld gunstiger voorwaarden te kunnen bedingen voor de toekomstige verhouding met Indonesië. Mijn Belgische collega (en België is toch het land, dat ons steeds heeft gesteund) heeft mij dikwijls gewaarschuwd voor de gevolgen van een nog sterker ingaan tegen de wereldopinie dan wij reeds deden. Ik acht dit oordeel van een objectief vriend juist!

In Indonesië zelf zouden de gevolgen niet minder rampzalig zijn".

Een tweede belangrijke gebeurtenis in 1949 waren de Gemeenteraadsverkiezingen. In het begin van het jaar diende de Commissie tot voorbereiding van een ontwerp Gemeente-Program van onze Partij haar ontwerp in. Op 9 Maart kwam de Partijraad te Amsterdam bijeen ter vaststelling van zijn advies over het ontwerp en de daarop ingediende amendementen en in de jaarlijkse Algemene Vergadering van 8 en 9 April werd het ontwerp na een betrekkelijk korte discussie met slechts enkele wijzigingen tot gemeente-program van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie verspreid. De Commissie had eer van haar werk en cogste de dank van de vergadering. Zo werd de grondslag gelegd voor de gunstige uitslag, welke de in eind Mei en in Juni in alle Gemeenten van ons land gehouden Gemeenteraadsverkiezingen voor onze Partij opleverden. Na de gedetailleerde overzichten,

welke ik in de nummers van 17 en 22 Juni en van 1 Juli van ons weekblad "Vrijheid en Democratie" gaf, meen ik mij hier te mogen onthouden van . een opsomming van alle gemeenten, waar wij één of meer raadszetels wonnen en van de enkele gemeenten, waarin we een zetel verloren, en meen ik te kunnen volstaan met een totaal-beeld te geven. Na de Gemeenteraadsverkiezingen van het jaar 1946 bedroeg het totaal aantal zetels, dat bezet werd door V.V.D.-ers, gekozen op de lijsten van de Partij van de Vrijheid of op die van Gemeentebelang e.d. 524. Na de Gemeenteraadsverkiezingen van 1948 bedraagt dit aantal 658, een winst dus van 134 zetels, dat is ongeveer 25 %, welke over de verschillende provincies als volgt verdeeld zijn:

Groningen netto-winst 8; Friesland 27; Drenthe 1; Overijssel 10; Gelderland 25; Utrecht 9; Noord-Holland 35; Zuid-Holland 15; Zeeland 1; en Noord-Brabant 5.

Het resultaat van deze alleszins bevredigende uitslag manifesteerde zich ook op de eerste Dinsdag in September bij de wethouderverkiezingen. Het aantal wethouders, dat tot onze Partij behoort, steeg van 87 tot 104. Voer het eerst na de oorlog werden enkelen onzer tot wethouder gekozen in gemeenten met meer dan 100,000 zielen, t.w. in Rotterdam, 's-Gravenhage en Groningen. Wel schril steekt hierbij af de omstandigheid, dat in het gehele land niet één enkele gedeputeerde tot onze Partij behoort!

Wat in het bijzonder in de uitslag van de Gemeenteraadsverkiezingen tot verheugenis stemt, is het feit, dat in vrijwel alle gemeenten het aantal stemmen op de lijst van de V.V.D. uitgebracht, dat van de Kamerverkiezingen van 1948 nog overtrof. In de enkele gemeenten, waar dit niet het geval was, zoals bijv. in Arnhem, Goes en Groningen was dit te wijten aan lijsten van een concurrerende middenstandspartij of, zoals bijv. in Apeldoorn, Renkum en Rheden aan vacantiëgangers, die bij de Kamerverkiezingen in 1948 hun stem in deze geliefde vacantië-oorden en niet in hun eigen gemeente hadden uitgebracht.

Elke medaille heeft haar keerzijde. Stemt het tot tevredenheid, dat het aantal op onze Partij uitgebrachte stemmen in 1949 nog aanmerkelijk steeg, teleurstellend is het, dat daartegenover het ledental daalt. Van slechts 97 afdelingen ontving het Secretariaat opgave van het ledental per 1 Januari 1950. Het aantal leden dezer afdelingen daalde van 11.610 tot 11.109, hetgeen 4,33 % uitmaakt. Indien men aannemt, dat het ledental van de 175 afdelingen, die wel vroeger hun ledental opgaven, doch dit thans nog niet deden, met hetzelfde percentage is gedaald, dan zouden de 10.822 thans nog in die afdelingen als leden ingeschrevenen gedaald zijn tot 10.353. Stelt men het aantal leden van de 28 afdelingen, die nog nimmer hun ledental opgaven, op 10 per afdeling, dus in totaal op 280, dan komt men met bijberekening van de 29 algemene leden tot een totaal van 21.771 tegenover 22.175 op 1 Januari 1949, hetgeen een achteruitgang betekent van 404 of wel nog geen 2 %. Dat het totaal aantal leden niet meer teruggelopen is, is te danken aan het feit, dat in 1949 23 nieuwe afdelingen werden opgericht en 6 correspondentieschappen werden omgezet in afdelingen. Hiertegenover werden 3 afdelingen omgezet in correspondentieschappen nl. Hoogwoud, Medemblik en Winkel, terwijl de Afd. Oosthuizen werd opgeheven. Nieuwe afdelingen werden opgericht in: 't Bilt, Blokkzijl, Ferwerderadeel, Groot Ammers, Haastrecht, Hoekerland, Hengelo Gl'd. Noorderadeel, Idaarderadeel, Klaaswaal, Klazinaveen, Kloetingen, Kloetinge, Maarn/Maarsbergen, Menaldumadeel, Midwoud/Mibbixwoud, Oostdengeradeel, Oostvoorne, Oostzaan, Oude Tonge, Raddinveen, Warnsveld, Wommersadeel, Wormerveer, Zonnemaire en Zwijndrecht, terwijl de correspondentieschappen Edam en Zeevangsdorpen, Hoaksbergen, Haldweg, Terneuzen, Vlagtwedde en Wieringerwaard in afdelingen werden omgezet. Bedroeg einde 1948 het aantal afdelingen 275, aan het einde van het verslagjaar bedroeg het aantal afdelingen derhalve 300. Des te bedroevenaar is de omstandigheid, dat niettegenstaande de groei van het aantal afdelingen het totaal ledental daalde. Hierdoor ontstaat een

steeds grotere ongelijkvormigheid tussen de Partij en dat gedeelte van het kiezerscorps, dat op onze Partij zijn stem uitbrengt. Indien hierin geen verandering komt, dan wordt de Partij hoe langer hoe minder representatief voor het vrijzinnig denkende deel van ons volk. Dit kan tot ernstige gevolgen leiden bij candidaatstellingen en bij beslissingen van de Partij, die niet door het op ons stemmende deel van het kiezerscorps aanvaard zouden worden. Het gevaar is er al, dat de Partij niet meer een juiste afspiegeling is van het vrijzinnige kiezerscorps en daarom dient met alle kracht gesureoofd te worden naar een vergroting van het ledental. Het zijn niet alleen politieke beweegredenen, die tot het opzeggen van het lidmaatschap aanleiding geven. Weliswaar heeft het Hoofdbestuur aan een achttal leden, die in November de oproep tot stichting ener Liberale Partij hebben ondertekend, gevraagd, of zij meenden dit in overeenstemming te kunnen brengen met het lidmaatschap van onze Partij en hebben zeven van hen dienaangevolge als lid van de Partij bedankt en hebben ook anderen uit politieke overwegingen voor het lidmaatschap bedankt, maar in de enkele jaarverslagen, welke ons bereikten, komt meermalen als motief voor de achteruitgang van het ledental voor : overlijden en vertrek naar elders. Het schijnt aan de afdelingen te ontgaan, dat er ieder jaar een grote groep nieuwe kiezers bijkomt en dat er ook vestiging binnen de gemeente plaats heeft!

In de samenstelling van het Hoofdbestuur kwam in het verslagjaar een belangrijke verandering. In de vacature Mr. Stikker, die ten gevolge van zijn benoeming tot Minister van Buitenlandse Zaken, als voorzitter der Partij ontslag had genomen, werd bij enkele candidaatstelling gekozen de onder-voorzitter, Mr. F. J. Oud. In diens plaats werd tot ondervoorzitter gekozen, eveneens bij enkele candidaatstelling, het lid van het Dagelijks Bestuur, Mr. H. van Riel. Na stemming werden tot leden van het Dagelijks Bestuur gekozen het aftredend lid, de heer J. M. F. A. van Dijk en de heren Ir. B. C. van Balen Walter en Mr. W. Kok. Tot leden van het Hoofdbestuur werden herkozen de heren D. W. Dettmeyer, Prof. Dr. J. Lindeboom en G. Ritmeester en Mevrouw C. Stemler-Tjaden, terwijl in de vacature, ontstaan door het zich niet herkiesbaar stellen van Mr. K. P. v. d. Mandele, gekozen werd Jhr. Mr. W. L. Schorer te Rotterdam.

Het Hoofdbestuur kwam in 1949 zeven maal bijeen. Het verdient vermelding, dat het Hoofdbestuur in deze vergaderingen behalve aan de voorbereidingen van het gemeenteprogram en de Gemeenteraadsverkiezingen en aan de Indonesische kwestie, zijn aandacht gaf aan de voorbereiding van het Werkprogram door het instellen van verschillende commissies, aan de propaganda door het instellen van een propagandacommissie ad hoc en vervolgens van een nieuwe propagandacommissie, aan de werkzaamheden van het kader door de benoeming van de heer W. Lubberink te Haarlem voor de documentatie en ten slotte aan de Provinciale Staten-verkiezingen en de voorbereiding van de agenda van de jaarlijkse Algemene Vergadering. Hiernevens vergaderde het Dagelijks Bestuur nog negen maal.

Gelukkig bleven het Hoofdbestuur dit jaar verliezen door overlijden bespaard. Het Secretariaat leed een verlies door het vertrek van Mevrouw R. E. Loeven-van Nijk naar Canada, die gedurende 20 jaren achtereenvolgens de Liberale Staatspartij, de Partij van de Vrijheid en vervolgens de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie met toewijding heeft gediend.

Door den dood ontvielen aan de Partij drie vooraanstaande leden t.w. de heren W. Kobus, voorzitter van de Afdeling Zutphen, J. v. d. Peyl, lid van de Provinciale Staten van Zeeland en jarenlang secretaris van de Afdeling Turnhout en Mr. A. C. Haex, te Heerlen, een onzer weinige steunpilaren in Limburg.

Tegenover deze sterfgevallen valt dit jaar ook een gelukkige gebeurtenis te vermelden. Op 26 Februari werd te Is-Graevnhage opgericht de Jongerenorganisatie Vrijheid en Democratie. Hoewel de J. O. V. D. niet tot de organisatie van de Partij behoort, willen we haar hier toch een flinke groei en een lang leven toewensen.

Het Kader zette zijn werkzaamheden in het verslagjaar voort, welke

door de reeds vermelde benoeming van de heer Lubberink door het Hoofdbestuur gestimuleerd werden.

Op 12 Februari en 19 November werden centrale Kaderbijeenkomsten georganiseerd, die druk bezocht werden.

Bijzonder belangrijk was de taak, die de verschillende Commissies in 1949 verricht hebben, mede in verband met de voorbereiding van het Werkprogramma. De Buitenlandse Commissie kwam zes maal bijeen, de Defensiecommissie tweemaal, de Commissie voor Economische Zaken eenmaal en die voor Justitiële aangelegenheden viermaal. De Landelijke Middenstandscommissie vergaderde zeven maal, de Propagandacommissie en de Radiocommissie ieder drie maal, de Commissie voor de Staatsinrichting kwam evenals de Commissie voor Financiële en Belastingpolitiek tweemaal bijeen, terwijl de Commissie voor Unie- en Rijksaangelegenheden vijf vergaderingen hield. Niet bijeen kwamen de Sociale Commissie en de Onderwijscommissie, omdat zij haar werkzaamheden voor de voorbereiding van het Werkprogramma reeds in 1948 hadden afgesloten, terwijl de Landbouwcommissie twee maal getracht heeft bijeen te komen, doch beide vergaderingen niet konden doorgaan, doordat de overgrote meerderheid der leden verhinderd was deze vergaderingen bij te wonen. De Kunstcommissie kwam dit jaar niet bijeen.

De redactie van ons weekblad "Vrijheid en Democratie" hield geregeld vier maandelijks vergaderingen. Niet alleen het ledental van de Partij, maar ook het aantal abonnees op "Vrijheid en Democratie" liep in 1949 achteruit. Ongetwijfeld hebben financiële omstandigheden velen genoopt uit bezuinigingsoverwegingen hun abonnement op te zeggen. Wil het blad aan zijn doel beantwoorden, dan zullen de Afdelingen zich meer dan tot nu toe moeten inspannen om nieuwe abonnees op ons weekblad te werven. Men moge een voorbeeld nemen aan de Afdeling Heerenveen, die niet alleen haar ledental van 144 tot 235 wist op te voeren, maar tevens voor alle leden een collectief abonnement op "Vrijheid en Democratie" afsloot.

Ook na deze opsomming der werkzaamheden van de verschillende commissies is nog niet alle activiteit van de Partij in 1949 weergegeven.

De Liberaal Economische Kring te Rotterdam hield op 2 Juli een Studietoelichting, waar Prof. Dr. T. Hennipman en Prof. Dr. H. J. Witteveen als inleiders optraden. Door de te korte tijd van voorbereiding was deze conferentie helaas niet druk bezocht.

Een grote opkomst daarentegen was er op de eerste landelijke bijeenkomst van de "Vrouwen in de V.V.D.", welke 24 en 25 September op de Pietersberg te Oosterbeek werd gehouden, waardoor bleek, dat deze organisatie een alom gevoelde behoefte voorziet.

Moest ik aan het slot van mijn vorig jaarverslag vermelden, dat, niettegenstaande alle moeite, welke het Bestuur der Vereniging van Staten- en Raadsleden zich had getroost, het in verschillende delen van het land niet mogelijk gebleken was deze Vereniging tot een bloeiend leven te brengen, thans kan ik gelukkig een ander geluid laten horen. De Studietoelichting, welke deze Vereniging op 7 en 8 Mei in Birkhoven te Amersfoort hield ter voorbereiding van de Gemeenteraadsverkiezingen, overtrof alle verwachtingen. In de eerste plaats was de deelneming onverwacht groot. Bij de organisatie had men gerekend op ongeveer eenzelfde aantal deelnemers als aan de sprekerscursus in 1948 d.w.z. ongeveer 80, maar het bedroeg tenslotte 147, zodat men moeite had allen goed onder dak te brengen en de vergaderzaal veel te klein bleek. Desniettemin wisten de inleiders hun gehoor zo te boeien, dat bijna geen klacht vernomen werd. Er heerste een voortreffelijke geest, die zeker heeft bijgedragen tot het welslagen der Gemeenteraadsverkiezingen. De toeneming van het aantal V.V.D.-raadsleden maakte het mogelijk in Friesland een afzonderlijke kring van Staten- en Raadsleden te vestigen, welke op 4 November te Leeuwarden werd opgericht. Te betreuren valt, dat van de 558 V.V.D.-raadsleden, welke er sinds September zijn, slechts 349 als lid tot de Vereniging zijn toegetreden.

Rijna de helft houdt zich nog afzijdig en dit zijn juist zij, die eigenlijk het meest aan voorlichting behoefte hebben.

Op 22 October hield deze Vereniging haar algemene ledenvergadering, waarin als inleider optrad de heer Hasper, directeur van Gemeentefinanciën te Rotterdam en in welke vergadering de voorzitter mededeling deed van een besluit van het bestuur om in 1950 wederom een Studieconferentie van de Vereniging van Staten- en Raadsleden te beleggen, ditmaal ter voorbereiding van de verkiezingen voor de Provinciale Staten.

Met de wens, dat deze conferentie en deze verkiezingen een even gunstig resultaat mogen geven als dat van de Gemeenteraadsverkiezingen in 1949, moge ik dit verslag besluiten.